

TRAP: Danmark. 1.udgave 1858-60

## Skovby Herred

Skovby Sogn

Ore Sogn

Guldbjerg Sogn

Nr. Sandager Sogn

Gyldensten

Ejlby Sogn

Melby Sogn

Særslev Sogn

Hårslev Sogn

Veflinge Sogn

Rugård

Elvedgård

Vigerslev Sogn

Søndersø Sogn

---

## Skovby Herred

omgives af Rategattet, Skam, Lunde, Odense og Vends Herreder. Til Herredet høre Derne Langø, Lindholm samt Store- og Lille-Stegø i Rategattet. I den sydlige Deel, der er noget bakket og har talrige Skove, er Jordbunden en frugtbar Leer blandet med Muld. I den temmelig flade og lidet skovrige nordlige Deel af Herredet er Jordbunden, om end i det Hele leerblandet, dog paa sine Steder mere sandet. Til Herredet hører Langø samt et Par endnu mindre Der beliggende tæt ved Kysten. Arealet 4 □ M. Hk. 3767 Tdr. A. og E., 81 Tdr. Skf. og 84 Tdr. Mst. Indvaanernes Antal er 11,693, hvoraf 1,709 i Bogense Kjøbstad. I geistlig Henseende danne Skovby, Lunde og Skam Herreder et Provsti. Tre Sogn er Annex til Brenderup Sogn i Vends Herred.

---

**Skovby Sogn**, Annex til Bogense Kjøbstadsogn, omgivet af dette, Dre, Haarslev, Guldbjerg og Sandager S. samt Rategattet. Kirken, sydostlig i Sognet,  $\frac{1}{2}$  M. s. for Bogense. Arealet, 4569 Tdr. Land, hvoraf 77 Tdr. Land Fredskov, er i Regelen fladt, af skarpsandet Bonitet. Midt i Sognet er et mindre Kaløb. Landeveiene fra Bogense til Odense, Afsens og Middelfart passere Sognet. Til Sognet høre Derne Store- og Lille-Stegø i Rategattet. Hk.  $434\frac{1}{4}$  Td. A. og E.,  $1\frac{1}{8}$  Td. Skf. og 38 Tdr. Mst.

I Sognet: Skovby Kirke (Taarn og Hvælvinger), midt imellem Bjerne Skovby og Kjørby; Bjerne Skovby med Skole, Kalkbrænderi og Stampeværk, Harritslev med Skole, Tofte, Skarup, Kjørby,

og Esfildstrup; Hovedgaarden Harritslevgaard under Grevskabet Gyldensteen, af Htt. efter Stat. Tbv. 51 $\frac{1}{4}$  Td. A. og E., 1 $\frac{1}{2}$  Td. Skf., 19 Tdr. Mst., med et Areal efter Hofman=Bangs Amts=Bestr. 281 $\frac{3}{4}$  Td. Land Ager, 59 Tdr. Land Eng og 84 Tdr. Land Skov; Avlsgaarden Christianslund, Parcel fra Harritslevgaard, 17 $\frac{1}{4}$  Td. Skf., 187 Tdr. Land Ager, c. 10 Tdr. Land Eng og 14 Tdr. Land Skov, Gaardene Brandholt, Ellegaard, Over Vand= og Vindmølle og Neder Vand= og Vindmølle. Salt i Sognet 82 G. og 109 H., hvoraf 13 G. og 52 H. udenfor Bjerne.

Indvaanere: 1194. Agerdyrking er Hovederhvervet.

Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogense), Odense Amtstuedistrict og Bogense Lægedistrict; 5te Vgkds. Amtets 58de Lægd. Sognet danner en egen Commune. Kirken tilhører Grevskabet Gyldensteen. Til Sognet er henlagt  $\frac{1}{4}$  af Herredsfoged Jacobsens Legat, stort 1900 Rd., stiftet 3die Octbr. 1802 for de fire Sogne Bigerslev, Bessinge, Skovby og Særsløv.

Skovby Herred udgjorde i ældre Tid Rugaards Lehn og senere Rugaards Amt, som ved den nuværende Amts=Indretning gik ind under Odense Amt.

Skovby (Scogby), hvorefter Herredet har Navn, forekommer allerede 1231 tilsligemed dette og „Paraslef“ i Baldemar II.'s Jordebog, hvor den er ansat for 10 Mark Guld (Ser. rer. Dan. VII. p. 524), og synes at have været den ældste Kirkeby i det nævnte Herred. Bedel Simonsen antager Harritslevgaard, efter den Andtidsning, som Navnet indeholder, for at have været den i Herredet ansatte Herredshovdinges Bøllig; efter Sagnet skal her i gamle Dage have ligget en Sorøverborg (Bedel Simonsens Rugaard I. 1ste H. S. 9, 63 flg.) Harritslevgaard nævnes 1327 „med sin Jang“ blandt det Gods, som den svenske Prinds Erik Baldemarsen gjorde Forbring paa som sit Mødrenegods (jfr. Bogense), og som ogsaa tildømtes ham. Han eller hans Arvinger have imidlertid ikke længe efter atter affaaet Harritslevgaard, thi i Aarene mellem 1397 og 1408 sit Hr. Bernike Skinkel Rudgaard med Skovbyherred, Bogense By, Harritslev Birk og Bispenbjerg Sogn i Panteforlening af Dronning Margrete og Kong Erik af Pommern for 2000 Mk. Gaarden vedblev nu at være et kongeligt Lehn indtil Aar 1560. Under 1ste Januar d. A. gjør Frederik II. vitterligt, at han sælger til Jørgen Svab „vor og Kronens Gaard“ Harritslevgaard, og under 27de Januar næsteaar gjør Kongen atter vitterligt, at Jørgen Svab har betalt og fornsiet ham de 5000 Daler, som han var ham pligtig for Harritslevgaard og Gods. Familien Svab eller Svave forblev i Gaardens Besiddelse til 1592, da den overdroges til Breide Rangkau til Rangkauholm (f. 1556, † 1618). Aar 1606 opførte han det høie Huus med Taarn paa Harritslevgaard, der endnu er en Pryd for den omgivende Egn. Breide Rangkaus Søn Kai Rangkau († 1623) var gift med den for sit tvivlsomme Forhold til Christian den Fjerdes Søn Prinds Christian bekjendte Anna Lykke, og havde af dette Ægtefælskab Sophie Rangkau, som var gift med Laurits Ulfeld († 1659), en Broder til Corfits Ulfeld. Laurits Ulfeld og Sophie Rangkau efterlod sig ikke Børn, og Gaarden faldt tilbage til Anna Lykkes Familie og kom paa denne Maade til Christence Lykke († 1667), gift med General Fred. Arenstorff (see Svanholt S. 127). Arenstorfferne afhændede dog snart Gaarden, som alt 1683 findes i Landsdommer Lassons Besiddelse. Efter ham fulgte hans Søn Commandeur Hans Lassen († 1718). Dennes anden Kone Christiane fødte Hoppe, overlevede ham og giftede sig kort efter med Oberstlieutenant Hagedorn. Det er paa et Epitaphium over denne († 1740), at der i Skovby Kirke fandtes det af Hofman og Bedel Simonsen anførte Vers:

Tre Ting høyst er: Forst fød og kommen være  
Af brave Fædres Rod, saa lykksom ægte Ære;  
Men sidst en salig Pød, den kroner over Alt,  
Vor tappre Hagedorn til Deel de tre Ting faldt.

Hans Enke eiede i flere Aar Gaarden, hvis Hovedbygning hun 1753 lod restaurere, og efterlod den til Datteren af sit første Ægtefælskab, Anna Elisabeth

Lasson, der var gift med Oberst J. F. Bardenfleth (+ 1771), hvorefter den forblev i omtrent 60 Aar i Familien Bardenfleths Besiddelse. I Aaret 1829 kjøbtes Harritslevgaard for 82,000 Rd. af den daværende Besidder af Grevskabet Gyldensteen og incorporeredes i dette Grevskab. Lille-Harritslevgaard kaldtes en mindre Gaard, der i længere Tid eiedes af Familien Arenstorff, indtil den 1722 kjøbtes af den daværende Eier af Harritslevgaard og indlemmedes i denne.

**Dre Sogn**, Annex til Brenderup S. i Bends Herred, omgivet af dette S., Skovby og Haarslev S. samt Kattegattet. Kirken, i Sognets sydligste Deel, 1 M. f. s. v. for Bogense. Areal, 2569 Tdr. Land, hvoraf 200 Tdr. Land Frelskov (Friheden og Nyhave), er fladt og af sandet Bonitet. Langs med den vestlige og sydvestlige Grændse mod Hovedsognet er et mindre Naløb. Landeveien fra Bogense til Middelfart passerer Sognets sydligste Deel. Htk. 198<sup>3</sup>/<sub>4</sub> Td. A. og E., 28<sup>7</sup>/<sub>8</sub> Td. Skff. og 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Td. Mst.

I Sognet: Byerne Dre med Kirke, beliggende ved Landeveien fra Bogense til Middelfart, og Skole nordvest for Byen, Orbet og Skodstrup; Hovedgaarden Dregaard, under Grevskabet Gyldensteen, af Htk. efter Stat. Tabv. 28<sup>3</sup>/<sub>4</sub> Td. A. og E., c. 45 Tdr. Skff., samt 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Td. Mst., med et Areal efter Hofman-Bangs Amts-Beskr. af 280 Tdr. Land Ager og 178 Tdr. Land Skov; Hovedgaarden Huggat, ligeledes under Grevskabet Gyldensteen, 20<sup>3</sup>/<sub>4</sub> Td. Htk., med et Areal af 180 Tdr. Land Ager, 20 Tdr. Land Eng og 198 Tdr. Land Skov; Skovhuusgaard, Bind- og Vandmøllen Dre Skovmølle. Balt i Sognet 43 G. og 32 H., hvoraf 4 G. og 3 H. udenfor Byerne.

Indvaanere: 541. Agerdyrkning og noget Skovarbejde udgjør Indbyggernes Erhvervsgrene. Haveproducter affættes af nogle Gartnere deels til de omliggende Kjøbstæder, deels til Odense, Fredericia, Kolding og Veile. En betydelig Deel Humle avles og affættes over hele Landet.

Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogense), Odense Amtstuedistrict og Bogense Lægedistrict; 5te Vgkds. Amtets 61de Lægd. Sognet danner en egen Commune. Kirken tilhører Grevskabet Gyldensteen.

Dre (eller Dure) Sogn var tidligere et eget Sogneskald, der 1626 blev lagt som Annex til Brenderup Sogn i Bends Herred.

Hovedgaarden Dregaard var i ældre Tider en kongelig Eiendom og Sædet for en Lehnsmænd. I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede havde Familien Ulfeld den i Panteforlehnning; men da Anders Hartvigsen Ulfeld i Grevens Feide forbrød sit Gods ved at gaae Rigets Tjender tilhaande, blev Forlehnningen 1535 overført til en af Kong Christian III.'s Hoffinder Poul Ahlesfeld, der kort efter synes at have faaet Gaarden som Eiendom. Efter Familien Ahlesfeld tilhørte den nogen Tid i det 17de Aarhundrede Familien Lindenov; blandt de følgende Eiere mærkes Geheimeraad og Stiftamtmand i Fyens Stift Erik Banner, som døde 1687, Geheimeraad og Kloster-Propst i Preetz Ditlev Reventlau (1694) og Kammerherre Gabel, efter hvem Gaarden kaldtes i nogen Tid Gabelslykke. I forrige Aarhundrede kom Dregaard under Grevskabet Gyldensteen.

Hovedgaarden Huggat, der ligeledes hører under Grevskabet Gyldensteen, er af nyere Oprindelse.

**Guldbjerg Sogn** omgivet af Annexet Sandager S., Gilby, Særsløv, Haarslev og Skovby S. Kirken, midt i Sognet, 1/2 M. f. v. for Bogense. Areal, 1015 Tdr. Land, er noget bakket; en Deel af Jorderne ere sandmuldede, en Deel leermuldede. Landeveien fra Bogense til Odense passerer Sognets sydligste Deel. Htk. 100<sup>1</sup>/<sub>4</sub> Td. A. og E.

I Sognet: Guldbjerg Kirke (med Taarn og Hvelvinger), isø-  
leret beliggende paa en Bakke paa Præstegaardens Mark, hvorfra man  
kan overskue hele Omegnen og Havet lige til Jyllands Kyster; Bjerne  
Kaalshave med Præstegaard, Reveldrup, Smidstrup med Skole,  
og Nordskov; Nølsgaarden Lundsgaard. Salt 16 G. og 15 H.,  
hvoraf 9 H. udenfor Bjerne.

Indvaanere: 191. Agerdyrkning og Humleavl udgjør Indbygg-  
ernes Erhverv.

Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogense),  
Odense Amtstuedistrict og Bogense Rægedistrict; 5te Vgkds. Amtets  
62de Rægd. Med Annexet Nørre-Sandager een Commune. Kirken til-  
hører Grevskabet Gyldesteen. Præstekaldets Reguleringssum er 990 Rd.  
Præstegaardens Areal er 65 Tdr. Land med 8 Tdr. Hfl. Skolen i  
Smidstrup er fælles for Hovedsognet og Annexsognet.

**Nørre-Sandager Sogn**, Annex til Guldbjerg S., omgivet af  
dette S., Skovby, Silby og Meelby S., Skam Herred og Rattegattet.  
Kirken, omtrent midt i Sognet, c.  $\frac{3}{4}$  M. ø. for Bogense. Arealet,  
2064 Tdr. Land, hvoraf 69 Tdr. Land Foredskov (Fælleds Skov), er  
fladt, og Jordsmonnet bestaaer tildeels af lette og sive Jorder, der dog  
afveyle med Leer og Muld. Paa Langøen, som hører til Sognet,  
findes en mærkelig Blanding af Jordlaget, med Besten et fortræffelig  
Jordsmon, og midt paa Den bestaaer Overlaget af en med Birkebart  
opfyldt Torv til 1 Fods Dybde, hvis Underlag er Strandsand, hvilket  
paa den østlige Spidse af Den kommer frem til Overfladen. Vestlig  
for Langø er en mindre ubeboet Ø, Lindholm, der ligeledes hører  
til Sognet. Ved Sognets Bestgrændse er en mindre Na. Landeveien  
fra Bogense til Odense gennem Lunde Herred passerer Sognets  
nordligste Deel. Hfl.  $190\frac{1}{4}$  Td. A. og E.,  $4\frac{7}{8}$  Td. Skff. og  
 $9\frac{1}{2}$  Td. Mstf.

I Sognet: Nørre-Sandager Kirke, beliggende i Nærheden af  
Hovedgaarden Sandagergaard; Bjen Nørre-Esterbølle; Hoved-  
gaarden Gyldesteen, under Grevskabet af samme Navn, med Hfl.  
efter Stat. Tbv. c. 70 Tdr. A. og E., c.  $3\frac{5}{8}$  Td. Skff.,  $2\frac{1}{2}$  Td.  
Mstf. og et Areal efter H. Bangs Amts-Beskr. af 530 Tdr. Land  
Ager, 50 Tdr. Land Eng og 47 Tdr. Land Skov; Hovedgaarden  
Sandagergaard med Hfl. efter Stat. Tbv.  $23\frac{1}{8}$  Td. A. og E.,  
 $1\frac{1}{4}$  Td. Skff., 7 Tdr. Mstf. og et Areal efter H. Bangs Amts-Beskr.  
af 210 Tdr. Land Ager, 3 Tdr. Land Eng,  $5\frac{1}{2}$  Td. Land Mose og  
31 Tdr. Land Skov og Have; Nølsgaarden Eriksholm paa Langø,  
en Afbyggergaard fra Hovedgaarden Gyldesteen, af c. 10 Tdr. Hfl.  
med 200 Tdr. Land, hvoraf 80 Tdr. Land Ager; Gyldesteen Vand-  
mølle, Sandagergaards Vind- og Vandmølle og Tydent-  
ved Huse. Salt i Sognet 19 G. og 64 H., hvoraf 8 G. og 53 H.  
udenfor Bjen.

Indvaanere: 528. Agerdyrkning, Humledyrkning og ubetydeligt  
Fiskeri fra Den Langø udgjør Indbyggernes Erhverv.

Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogense),  
Odense Amtstuedistrict og Bogense Rægedistrict; 5te Vgkds. Amtets  
67de Rægd. Kirken tilhører Grevskabet Gyldesteen.

Nørre-Sandager Kirke, med Taarn og Hvalvinger, har 2 Tilbygninger ved den nordre og søndre Side af Kirkens østlige Deel. Den søndre, der er ældst og nu bruges til Materialhuus, har været en aaben Begravelse med Indgang til Kirken. Der findes endnu indmuret i Væggen en Ligsteen over Henning Dvighov til Sandager og Hustru Bergitte Romow. Den nordre Tilbygning er opført i forrige Aarhundrede og passer kun lidet til Kirkens Bygningsstil, ligesom den ogsaa er Skyld i den Synderlighed, at Kirken er bleven berøvet sin Altertavle og har, for at give Lys til Choret, faaet et Bindue i Stedet. I dette Capel hvile, foruden flere af Familien Bernstorff, i tvende prægtige Marmorlister Geheimeraad Johan Henrik Huguetau dansk Lehnsgreve af Gyldesteen, tydsk Rigsriberre af Ddych (f. 1653, † 1749) og Hustru, Mauritia Margreta født Grevinde af Nassau-Dranien.

Gyldesteen, forhen Enggaard, er nu Hovedgaarden i **Grevskabet Gyldesteen**. Det er en gammel og massiv, med usædvanlig brede Grave omgiven Borg, beliggende nær ved Stranden  $\frac{1}{2}$  Miil øst for Bogense. Haven er stor og anseelig, anlagt i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, og deri findes Alleer paa 800—1000 Alens Længde; den saaer i Forbindelse med en lille Skov. I Danske Atlas (III. S. 470) nævnes 1443 Herman Skindell til Enggaard, hvem Bedel Simonsen (Rugaards Hist. I. 2det Hefte S. 10) anseer for den samme som den daværende Lehnsmænd paa Rugaard Otto Skindell, eftersom Gaarden længere hen i Tiden findes at have været i dennes Arvingers Hænder. 1640 opførte den daværende Eier, Rigsraad og Ridder Gregers Krabbe, Bygningens Hovedskoi paa to Etager med fremspringende Karnapper og hvalvede Kjeldere. Efter ham kom Enggaard til hans Datter og hendes Mand, den saavel ved sin Lærdom som for sin ulykkelige Stjæbne bekjendte Geheimeraad og Baron Oluf Rosenfrands som for sit Skrift „apologia nobilitatis Danica“, der var rettet mod en Tydskers Paastand, at Danmark altid havde været et Arverige, og at Adelsmændene ved Souverænitærens Indførelse velfortjent vare bleve gjorte fra Herrer til Trælle, blev af Høiesteret 1682 dømt til at have sine Bærdigheder og sin Formue forbrudt. Statsraad Conr. Bierman v. Ehrenschildt, som senere kjøbte Enggaard, lod Gaardens Bærelser smagfuldt decorere og anlagde Haven med de tre store Alleer. Men sin egentlige Herlighed og Anseelse fik Enggaard først med sit nye Navn, da den nemlig var bleven solgt til en Fransmand Johan Henrik Huguetau, Rigsriberre af Ddych, som under den spanske Successionskrig kom 1711 med sine store Rigdomme til Danmark paa sin Flugt for at undgaae Ludvig XIV.'s despotiske Fremfærd mod den Tids Pengeænd.\* Han kjøbte Enggaard, Dregaard og Uggerslevgaard, blev 1717 Greve af Gyldesteen, ved hvilket Navn skal være hentydet til en Ytring af ham, at han var rig nok til at lade hver Stein i Enggaard sorgylde, og fik af sine Godser d. 8de April 1720 oprettet et Grevskab, hvilket ligesaavel som Hovedgaarden fik Navnet Gyldesteen. Ved Grevens Død 1749 gik Grevskabet i Arv til hans Datterdatter Mauritia Margrete Marquise de Monteleone, som var gift med Geheimeraad Grev Eggert Christoffer Knuth til Knuthenborg, og ved dennes Sønnedatters Giftermaal 1790 med Grev Joh. Hartv. Ernst Bernstorff, Stamherre til Wotersen i Lauenborg, en Søn af den berømte danske Statsminister Grev Andr. Peter Bernstorff, er Grevskabet kommet i denne Families Besiddelse. Det indbefatter nu følgende 7 Godser: Gyldesteen, Dregaard, Uggerslevgaard, Sandagergaard, Jersrup, Sugget og Harritslevgaard.

Efter Statshaandbogen for 1857 har Grevskabet Gyldesteen Hk. af alle Slags 1550 Tdr., hvoraf under Hovedgaardene 354 Tdr., bortsaftet Hovedgaardsjord  $2\frac{1}{2}$  Td., Bøndergods  $712\frac{1}{2}$  Td., matrikuleret Kirke- og Kongetiende 481 Tdr. (der efter L. A. Beckers Bestr. af danske Herregaarde udgjør Guldbjerg, Nørre-Sandager, Silby, Meelby, Sarslev, Haarslev, Dre, Skovby, Uggerslev, Nørre-Hvirup, Klinte og Grindløse Kirker og Kirketiender, samt Kongetiende af Nørre-Sandager, Silby, Sarslev og Dre Sogne. I Bankactier eies 15,800 Rd., Bankhæftelsesobligationer 25,728 Rd., i Fideicommisscapitaler 804,163 Rd. Grevskabets samlede Skovareal udgjør 547 Tdr. Land.

Sandagergaard er en gammel Hovedgaard, der allerede nævnes 1385 (sfr. Bedel Simonsens Rugaard I. 1ste Hefte S. 119). Blandt de tidligere Eiere ere

\*) Udskillige Sagn om denne første Grev Gyldesteen, hans Flugt og de Fæer, for hvilke han var udset, ere meddeelte i L. A. Beckers Bestr. af danske Herregaarde, 1ste B.; Kbhvn. 1844.

især at mærke den første Rector ved Kjøbenhavns Universitet, Mag. Jesper Henriksen, 1479 (Bedel Simonsens Rugaard I. 2det Hefte S. 26, Verlauff Kjøbenhavns Universitet fra dets Stiftelse til Reformat. S. 75) og den danske Rigscantsler Jørgen Henningsen Quigov 1540, hvilken Familie i halvtredie Aarhundrede eiede Sandagergaard, indtil den uddøde paa Mandssiden 1678. I dette Aarhundrede er Gaarden tilkjøbt og underlagt Grevskabet Gyldesteen.

**Gilby Sogn** omgivet af Anneret Meelby, Sandager, Guldbjerg og Særsløv S. Kirken, midt i Sognet,  $\frac{3}{4}$  M. s. o. for Bogenf. Areal, 922 Tdr. Land, er fladt og af leermuldet Bonitet. Htk.  $114\frac{1}{2}$  Td. N. og E.

I Sognet: Bjerne Gilby med Kirke, Præstegaard og Skole, Gilby-Lunde og Kile. Talt 22 G. og 29 H., hvoraf 4 G. og 12 H. udenfor Bjerne.

Indvaanere: 309. Agerdyrking er Hovederhvervet.

Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogenf.), Odense Amtstuedistrict og Bogenf. Lægedistrict; 5te Vgkds. Amtets 59de Lægd. Med Anneret Meelby een Commune. Kirken tilhører Grevskabet Gyldesteen. Sognet er i Forening med Klinte, Grindløse og Meelby deelagtig i det Østrupske Legat, stiftet 6te Marts 1812 af Eieren af Gaarden Ferstrup til Huusflidens Fremme, stort 1628 Rd. 60 St. Præstefaldets Reguleringssum er 890 Rd. Siden Fastsættelsen af denne er et til Præstefaldet hørende Huus uden Jord i Meelby solgt for 120 Rd. Præstegaardens Areal er 46 Tdr. Land af  $7\frac{1}{8}$  Td. Htk. Skolen i Giby er fælles for Hovedsognet og Anneretsognet.

Kirken har Taarn og Hvælvinger. Taarnet har i sin Tid havt Spirit, som er afbrændt ved Lynld. En Ligsteen over Wilhelm Oldeland med Hustru, født Daa, og dennes Søster.

**Meelby Sogn**, Annex til Gilby S., omgivet af dette, Sandager og Særsløv S. samt Lunde Herred. Kirken, omtrent midt i Sognet, c. 1 M. s. o. for Bogenf.,  $2\frac{1}{2}$  M. n. v. for Odense. Areal, 995 Tdr. Land, er fladt med Undtagelse af et Ballestrøg langs med den østlige Grændse, og Jordsmonnet af leermuldet Bonitet. Htk.  $133\frac{7}{8}$  Td. N. og E.

I Sognet: Bjerne Meelby med Kirke (Taarn og Hvælvinger) og Teglværk, Laadne-Brøndstrup og Jullerup; Bækkegaarde. Talt 26 G. og 25 H., hvoraf 4 G. og 12 H. udenfor Bjerne.

Indvaanere: 316. Agerdyrking er Indbyggernes Hovederhverv.

Sognet hører til de samme Administrativ-Inddelinger som Hovedsognet; 5te Vgkds. Amtets 63de Lægd. Kirken tilhører Grevskabet Gyldesteen. Sognet har Andeel i det Østrupske Legat (see Hovedsognet).

**Særsløv Sogn** omgivet af Guldbjerg, Gilby, Meelby, Sønderfj., Veflinge og Haarsløv S. samt Skam Herred. Kirken, midt i Sognet, 1 M. s. o. for Bogenf.,  $2\frac{1}{2}$  M. n. v. for Odense. Areal, 4579 Tdr. Land, danner i Midten af Sognet en meget høi Slette, som falder pludselig af ved Nskeby, østlig i Sognet, hvor en lang Dal stiler Sognet fra Sønderfj. S. og Skambj. S. i Skam Herred; nordvestlig i Sognet findes Harritshøi, som paa Mansas Kort angives til 173 Fod over Havet. Jordsmonnet er i Almindelighed leermuldet, med Undtagelse af den vestlige Deel af Sognet, som har temmelig skarpe

Forder. Landeveien fra Bogenſe til Odense gjennemſtjærer Sognets Midte. Htk. 522 Tdr. A. og E.

I Sognet: Bjerne Særsløv, ved Landeveien, med Kirke (Hvælvinger og et ſmukt Taarn), Præſtegaard, Skole og Kro, Hemmersløv, Sønder-Eſterbølle, hvori en Gaard af 12 Tdr. Htk. med 100 Tdr. Land Ager og Eng, Maderup med Skole og Vindmølle, Moderup, Toderup, Slagstrup, Svendstrup, Aſkeby og Koſtersløv; 3 Teglværker. Salt i Sognet 88 G. og 107 H., hvoraf 13 G. og 54 H. udenfor Bjerne.

Indvaanere: 1160. Agerdyrkning er Hovederhvervet.

Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogenſe), Odense Amtſtuediſtrict og Bogenſe Lægediſtrict; 5te Vgkds. Amtets 65de Lægd. Sognet danner en egen Commune og er inddeelt i 2 Sognefogeddiſtricter. Kirken tilhører Grevſtabet Gyldenſteen. Af Legater har Sognet  $\frac{1}{4}$  af Renter af Herredsfoged Niels Jacobsens Legat, der udgjør aarlig 19 Rd., og A. M. Børgensdatters Legat, 400 Rd. til Sognets Fattige, ſtiftet 14de Septbr. 1835. Præſtekaldets Reguleringsſum er 1640 Rd. Præſtegaardens Areal 75 Tdr. Land af  $11\frac{3}{8}$  Td. Htk.

**Haarsløv Sogn** omgivet af Dre, Skovby, Guldbjerg, Særsløv og Veſlinge S. ſamt Bends Herred. Kirken, nordlig i Sognet, 1 M. ſ. for Bogenſe, 3 M. n. v. for Odense, 3 M. ø. for Middelfart. Areal, 6437 Tdr. Land, hvoraf nogle adſpredt liggende mindre Skove, der ikke er Fredſkov, er ſlædt med et lidet Bakkeſtrøg i den nordøſtliche Deel, og Jordmonnet deels ſandet, deels leer- og ſandmuldet. Et Par mindre Aløb forene ſig midt i Sognet og ſtøde til en større Åa i Bends Herred. Htk. 532 Tdr. A. og E. og  $4\frac{1}{2}$  Td. Miſt.

I Sognet: Bjerne Haarsløv med Kirke (Taarn og Hvælvinger, Altertavle fra 1845), Præſtegaard, Skole, Kro og Teglværk, Labølle (næſten ganſke udſlyttet), Farbølle, Gilſkov, noget af Holſe, hvoraf Reſten hører til Brenderup Sogn i Bends Herred, Nymark (næſten ganſke udſlyttet) med 2 Teglværker, Skovgaarde med Skole, Gambh og Hindevad (meget ſpredt beliggende) med Skole; Nilsgaardene Lykkesborg  $24\frac{3}{4}$  Td. Htk., med 230 Tdr. Land Ager, 8 Tdr. Land Eng, 5 Tdr. Land meelt Haſſel- og Elle-Skov, Aagaarde med Vindmølle  $12\frac{1}{8}$  Td. Htk., med 137 Tdr. Land Ager, 8 Tdr. Land Eng og  $4\frac{1}{2}$  Td. Land Moſe, Rønnemoſegaard, Nymarkgaard, Digetgaard, Moſegaard; Gaardene Egelund, Lykkesgaard, Store-Trolddal, Bjørnsbo, Priſak, Strasborg, Store-Nellerød med Teglværk, Lille-Nellerød, Lybet, Dyrendal, Hangaard, Store- og Lille-Laagegaard og Store-Padesø; Holſe Vindmølle. Salt i Sognet 112 G. og 189 H., hvoraf 41 G. og 114 H. udenfor Bjerne.

Indvaanere: 1704. Foruden Agerdyrkning, ſom er Hovederhvervet, have endeel Beboere i Sognet Afſætning af Tørv, ſamt i den ſydliche Deel af Sognet af Brænde.

Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogenſe), Odense Amtſtuediſtrict og Bogenſe Lægediſtrict; 5te Vgkds. Amtets 68de Lægd. Sognet udgjør en egen Commune og 2 Sognefogeddiſtricter. Kirken



tilhører Grevskabet Gyldensteen. Sognet har 2 Legater: det Vedel-Simonsenske Legat til et Sognebibliothek og til Præmieuddeling i Sognets Skoler, stort 500 Rd., stiftet 1ste Marts 1835, samt et mindre paa 100 Rd. Præstefaldets Reguleringssum er 1420 Rd. Præstegaardens Areal 95 Tdr. Land af c. 9 Tdr. Htk., hvoraf er bortfæstet til nogle af Præsteembedets Huse c. 14 Tdr. Land af  $1\frac{1}{8}$  Td. Htk.

Haarslev deriveres i Danske Atlas af Hotherslev. Kirken siges sammesteds i den katholicke Tid at have været indviet til St. Marcus.

Den tidligere Herregaard Lykkesborg findes først nævnt 1650, jfr. Vedel Simonsens Bidr. til Rugaards Hist. II. 1ste Hefte S. 113 flg., 2det Hefte S. 21 og 23 flg. (Denne Forf. antager, at den har sit Navn af Lykkebjerget, hvoraf der findes to i Haarslev Sogn, hvorimod Danske Atl. VI. S. 620 urigtigt lader den have været beboet og faaet Navn af den adelige Familie Lykke). Den tilhorte og beboedes dengang af Tyge Brabes Broderdatter Anna Brabe, Enke efter Eiler Quipov, om hvem Bircherod ved at notere hendes Død 1663 bemærker i sin Dagbog (S. 87), at hun „var vel af skjon Byrd, men ellers i alt sit Levnets Væsen et uteerligt og Skarns Dvindfolk.“ Hun døde i Børgense, da Gaarden i den svenske Krig var bleven ødelagt. De nuværende Bygninger ere efter en Gaarden overgaaet Ildbrand opførte som Aulsgaard 1784 af Grev Knuth, daværende Besidder af Grevskabet Gyldensteen, til hvilket Gaarden dengang hørte.

Aulsgaarden Aagaarde har ogsaa forhen været en Herregaard, der i det 15de Aarhundrede eiedes af den ranghøieste Familie og i Slutningen af det 17de Aarhundrede beboedes af Amtmand Jørgen Raas og efter hans Død af hans Familie (Vedel Simonsens Rugaard I. 2det Hefte S. 6 og 27, II. 2det Hefte S. 30 flg.)

**Veflinge Sogn** omgivet af Vigerslev, Særslev og Haarslev S. samt Odense og Bends Herreder. Kirken, nordlig i Sognet,  $1\frac{1}{2}$  M. s. s. o. for Børgense, 2 M. n. v. for Odense. Areal, 5176 Tdr. Land, hvoraf 110 Tdr. Land Frelstov, bestaaer afvejlende af Bakker og Dale med endeel smaa Vandløb. Jordsmønnet er deels gruusblandet med Leer og Muld, deels skarpruset og sandet. Den gamle Landevei fra Odense til Middelfart passerer Sognet. Htk.  $467\frac{3}{8}$  Td. A. og E., 9 Tdr. Skff. og  $5\frac{3}{8}$  Td. Mst.

I Sognet: Byerne Veflinge med Kirke, Præstegaard, Skole og Hospital, Særserød og Bæde; endeel adspredte Gaarde og Huse, som Høvegaarde eller Hovedgaarde, Hedegaarde, Hedeboerne, Bangsgaarde, Stillebæk Huse med Skole og Teglværk og Tørring; Hovedgaarden Elvedgaard  $21\frac{1}{2}$  Td. Htk.,  $3\frac{7}{8}$  Td. Skff.,  $2\frac{1}{8}$  Td. Mst. ( $28\frac{1}{8}$  Td. Htk. Fæstegods), med 92 Tdr. Land Ager, 86 Tdr. Land Eng og Mose, 96 Tdr. Land Skov, hvoraf endeel, som støder til Haven, er forenet med denne til et betydeligt engelsk Anlæg; Hovedgaarden Rugaard med Vand- og Vindmølle, af Htk. efter Stat. Tbv.  $32\frac{3}{8}$  Td. A. og E.,  $5\frac{1}{8}$  Td. Skff.,  $2\frac{3}{4}$  Td. Mst. (Bøndergods  $5\frac{1}{8}$  Td.) og et Areal efter H. Bangs Amts-Vesfr. af 260 Tdr. Land Ager, 40 Tdr. Land Eng og 400 Tdr. Land Skov; Gaardene Bentelykke\*) (en Parcel fra Rugaard), Marienro, Lundegaard, Gravgaard, Skaderød, Fuglebjerger, Lille-Rjøbeskovgaard, Sjeldenglad, Lille-Trolldal, Laaseled, Tørringgaard, Bædeled, Mørkenborg Kro og Skov Vind- og

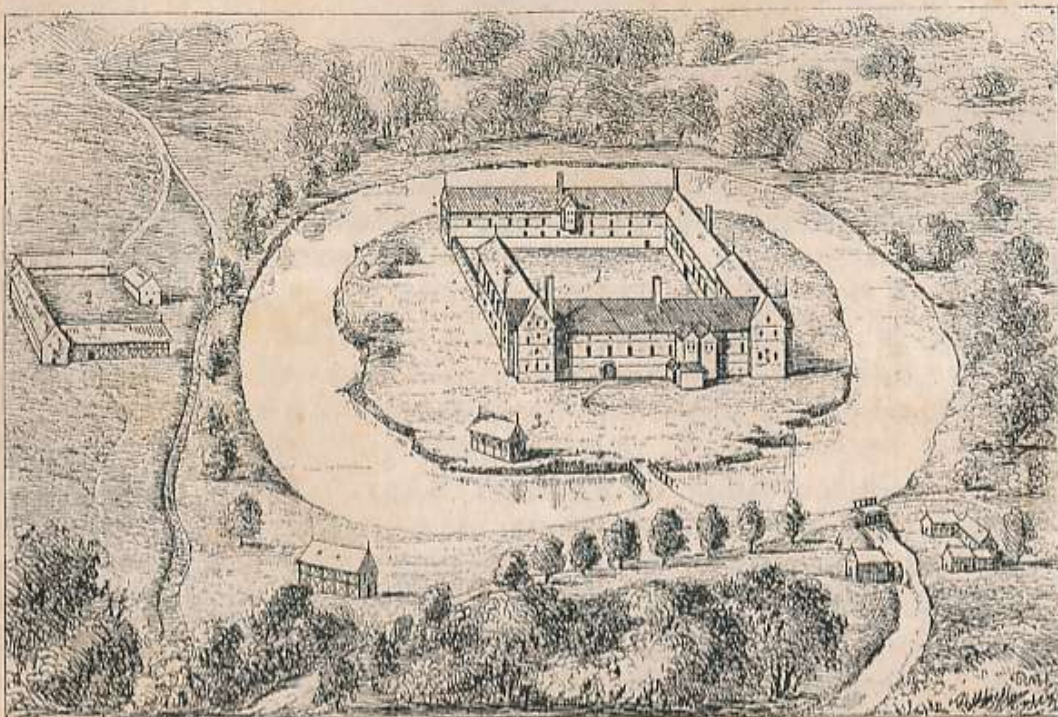
\*) Denne Gaard, der ligger ved den gamle Landevei fra Odense til Middelfart, kaldes efter en saakaldet Bentetorn, der betegnede Stedet, hvor der i ældre Tid, naar Kongerne reiste fra Odense til Middelfart, skulde stiftes Heste.

Bandmølle. Sognet har 93 G. og 114 H. med Jord og 74 jordløse Huse. Kun faa af disse Beboelser ligge i sluttede Byer.

Indvaanere: 1575. Agerdyrking, Skovarbejde, Torveproduction og Affætning af Vadmøl og Væred, tilvirket ved Huusflid, samt nogen Humleavl udgjør Indbyggernes Erhverv.

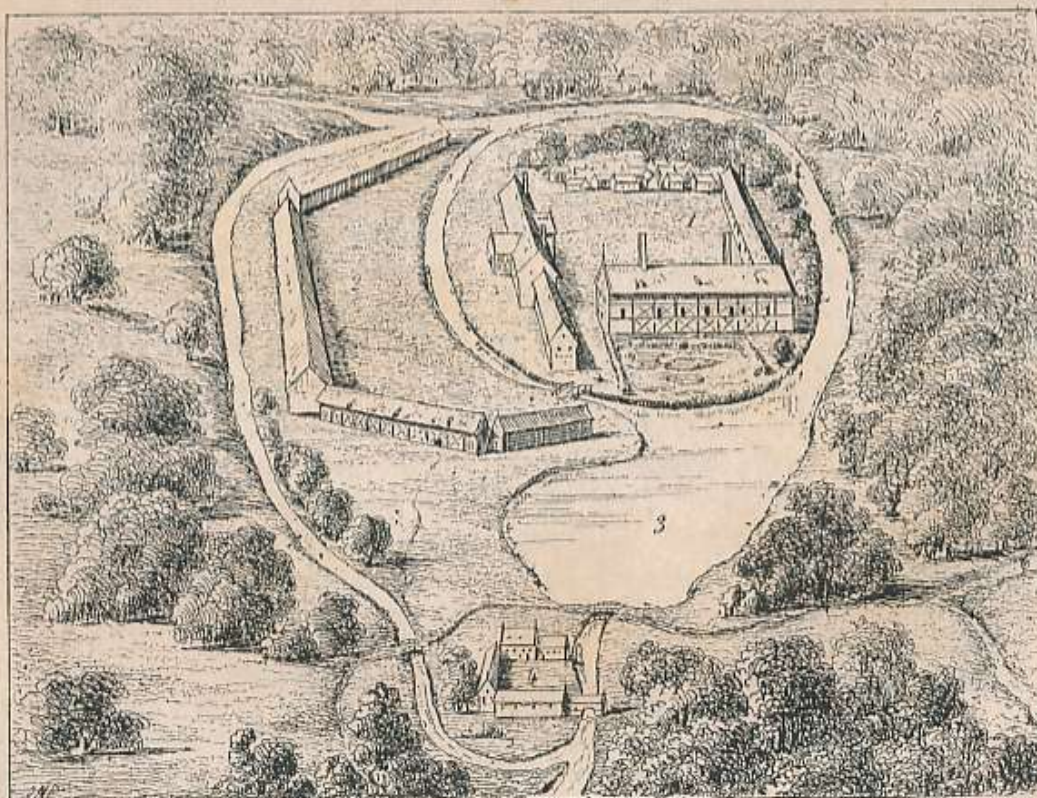
Sognet hører under Skovby Herreds Jurisdiction (Bogense), Odense Amtstuedistrict og Bogense Lægedistrict; 5te Vgds. Amtets 64de Lægd. Sognet danner en egen Commune og 2 Sognesogeddistricter. Kirken tilhører Baroniet Holstenshuus. I Sognet er Arel Brabes Hospital uden Bygning, med en Capital af 1084 Rd. 52 St., stiftet St. Mikkeisdag 1596, samt et aarligt Landgilde af 2 Fæstegaarde, til Vælsb af 16 Rd. og 11 Tdr. Byg efter Capitelstaxten, der uddeles til 4 faste Lemmer; Etatsraad Jens Andresens og Hustru J. A. Barfoeds Legat, 500 Rd., stiftet 29de Novbr. 1753; Trefoldigheds Hospital i Veslinge By, stiftet af Fru A. E. A. Berg, Justitsraad Simonsens Enke, ved Fundats af 30te Juli 1777 og dertil givet 800 Rd., hvor 4 faste Lemmer have Renten og have Huusly; Herredsfoged Jacobsens Legat, fælleds for Vigerslev, Veslinge, Skovby og Særslev Sogne, stort 1900 Rd., stiftet 3die Decbr. 1802, hvis Rente aarlig deles lige mellem de nævnte Sogne til Understøttelse for Syge, Sengeliggende og Huusarme; „Ane Mariæ Stiftelse,“ et fattighuus, med en Capital af 900 Rd.; det Knudsenste Legat, 500 Rd., hvoraf Renten aarlig tildeles 2 Enker; Professor Bedel Simonsens Legat, 600 Rd., hvoraf Renten anvendes til Bøger og til Fordeel for Skolebørn, stiftet 16de Juli 1838. Præstekaldets Reguleringssum er 860 Rd. Præstegaardens Bygninger bleve i Aarene 1847 og 1848 ifølge kgl. Rescript af 24de Januar 1840 og 24de Juni 1847 udvidede derved, at Sognepræsten udredede dertil forlods 500 Rd., der nu staae som Indløsningssum i Præstegaarden og skal tilsvares ham eller hans Vo af Eftermanden. Da Veslinge Sogn, der tidligere var Annex til Vigerslev, i 1840 oprettedes til et selvstændigt Præstekald, købtes Præstegaarden for 3600 Rd. af 5000 Rd., som Conferentsraad Bedel Simonsen til Elvedgaard havde skjenket til dette Niemed. Det øvrige Fornødne til Præstegaardens Ombygning tilveiebragtes ved Laan af Stiftets offentlige Midler, stort 850 Rd., der hviler paa Kaldet og af Beneficiarius forrentes og afdrages siden 11te Juni 1849 med 6 pCt. i 28 Aar. Ifølge Ministeriets Resolution af 3die Decbr. 1853 er til Præstegaarden indkjøbt 3½ Td. Land for 500 Rd. af fornævnte 5000 Rd., hvis endnu tilbageværende Rest befinder sig blandt Stiftets offentlige Midler for leilighedsviis at anvendes til Indkjøb af mere Jord til Præstegaarden. Præstegaardens Areal udgjør nu ialt 40 Tdr. Land af 4½ Td. Hk.

Veslinge var, som allerede bemærket, indtil 1840 Annex til Vigerslev, men udgjør fra den Tid et eget Pastorat. I den vestre Ende af Kirken under Taarnet er et ved en Muur fra den øvrige Kirke adskilt hvalvet Begravelseskapel, indrettet af den 1801 afdøde første Friherre til Baroniet Holstenshuus og Langensø, Geheimeraad Adam Christoffer v. Holsten, som tilligemed sin tidligere afdøde Frue hviler her (i to Marmorfigurer), foruden flere af Familien; og i Choret er en stor Ligsteen indmuret over den 1616 afdøde Arel Brabe til Elvedgaard og hans to Fruer, hvor de alle tre forestilles som Beenrade og i Liglagen med et Svøbelsebarn ved deres Fodder, hvilken Steen han selv havde ladet udbugge 1591, altsaa 25 Aar før sin Død.



1. Hagenskov.

2. Ladegaard. 3. Stald. 4. Mølle.  
(Efter Refen).



1. Rugaard.

2. Ladegaard. 3. Rugaard Sv. 4. Mølle. 5. Skov. 6. Bogense Landevei. 7. Odense Landevei.  
(Efter Refen).

Sovedgaarden, den tidligere Kongeborg Rugaard\*) skrives i ældre Tider steds Rudaard (i nyere Skrifter ogsaa Ruggaard), hvorfor Bedel Simonsen (Rugaards Hist. I. 1ste Hefte S. 123) antager, at den har sit Navn af den Dyrkning i Skoven, der har fundet Sted her, førend Gaarden kunde anlægges eller erholde sit fornødne Agerland (sfr. Endelsen rød i de mange Stednavne i det nordøstlige Sjælland af samme Dyrindelse). Den forekommer første Gang i Historien c. 1400, da den tilligemed Skovby Herred, Bogense o. m. var givet Lehnsmanden paa Hindsøavl Berneke Skindell i Panteforlehnning af Dronning Margrete og Kong Erik for 2000 Mk. Efter hans Død blev hans Søn Otto Skindell, som 1419 var med at undertegne Forbundet mellem Kong Erik af Pommern og den polske Konge Vladislav II. i Kjøbenhavn (Hvitt.), Pantelehnsmænd paa Rugaard; han efterfulgtes af sin Svigersøn Knud Henriksen Gyldenstjerne († 1467), hvem Christoffer af Baierns unge Enke Dronning Dorothea, som bekjendt, viste sig tilbøielig til at give sin Haand, inden der var Tale om at vælge Christiern I. til Konge; og denne Adelsmands Søn Henrik Knudsen Gyldenstjerne fik 1492 i en Sag mod Kong Hans paa hele Familiens Vegne Panteretten til Rugaard for den ovennævnte Sum stadfæstet ved Dom. Efter at være bleven indløst af Kronen fra Skinkernes Familie havde Rugaard, hvorefter Skovby Herred benævnedes Rugaards Lehn og længere hen i Tiden Rugaards Amt, Lehnsmænd af forskjellige Familier, blandt hvilke den ovennævnte Axel Brabe til Elvedgaard, Tyge Brabes yngre Broder. 1665 blev Amtet skilt fra Gaarden, idet Baron Wilhelm Frederik Wedell, som var gift med en Datter af Hannibal Sehested, Christian IV.'s Datterdatter, og som senere blev Greve af Wedellsborg (sfr. dette), købte Rugaard af Kong Frederik III. Han døde 1706, og hans Søns Enke solgte 1718 Gaarden til Kong Frederik IV., hvorpaa den blev udlagt til Rytterdistrikt. 1761 solgtes Rugaard paa Auctionen over det kongelige Rytterdistrikt for 61,000 Rd. til daværende Stiftamtmand i Hjen, Geheimeraad Carl Juel til Taasinge, som ombyggede Gaarden, men allerede 1767 igjen afhændede den til Kammerraad Nicolai Duns, om hvem Bedel Simonsen (Rugaard III. S. 188) siger, at han „holdt med Skov og Gods et Pokkers Huus; thi naar Folk købte 4 Læs Brænde, fik de det 5te i Tilgift, og naar en Bonde havde viist ham en Billighed, hvorfor man ellers pleier at skænke ham en Taar, saa tillod han ham i det Sted at føre ud i Skoven og hente sig et Læs Brænde“; og dette er Grunden til, at allerede Danske Atlas (VI. S. 633) bemærker, at den store anseelige Rugaards Skov siden Auctionen 1761 er forbugget og næsten ødelagt. I 61 Aar derefter (1781—1842) havde Rugaard derimod en driftig Eier i Simon Andersen Amager, i hvis Families Besiddelse den endnu befinder sig.

Sovedgaarden Elvedgaard\*\*), hvis Beliggenhed i ældre Tider antages at have været forskjellig fra den nuværende, skal i det 15de Aarhundrede have tilhørt en holsteensk Adelsfamilie Hesten, af hvilken Hartvig Hesten 1436 skrev sig til „Elwedæ“, hvorved Bedel Simonsen forstaaer Elved. Blandt denne Gaards senere Eiere er især at mærke Familien Brabe, navnlig Brodrene Jørgen og Otto Brabe (den berømte Tyge Brabes Fader), og den Sidstes Søn, den foromtalte Axel Brabe, der ligesom sin Farbroder Jørgen Brabe var kongelig Lehnsmænd paa Rugaard, og som efter Danske Atlas (VI. S. 628) skal have ombygget Elvedgaard 1590. En følgende Eier, Oberst Utr. Fred. v. Brüggemann, en Holstener, lod en ganske ny Bygning opføre, som blev færdig 1721. Hans Enke maatte 1745 formedelst Gjæld sælge Gaard og Gods til Hr. Claus Wedel, Sognepræst i Munkebo og Provst i Bjerge Herred (en Efterkommer af den bekjendte Litterator Anders Sørensen Wedel), hvis Enke Anne Berg senere blev gift med Justitsraad og Landsdommer Bonde Simonsen († 1765), og saaledes kom Elvedgaard i den Families Besiddelse, som den nu har tilhørt i meer end 100 Aar. Den nuværende Eier er Landsdommer Simonsens og Anne Bergs Sønnesøn, den lærde Olding Conferentsraad Laur. Schæbye Bedel Simonsen, som ved sine talrige historiske Samlinger har bidraget og fremdeles vil bidrage saa meget til Kundskab om sin Fødes i Fortid og Nutid, at hans Navn vil være uadskilleligt fra dens Historie. Han er født paa denne sin Fædrenegaard 20de Decbr. 1780 og henlever nu der sin Alderdom, efterat

\*) Sfr. Bedel Simonsens „Bidrag til den hvenste Kongeborg Rugaards, dens Læs og dens Lehnsmænds Hist.“, 5 Hefter, Kbhvn. 1843—44.

\*\*) Sfr. Bedel Simonsens „Samlinger til den hvenste Herregaard Elvedgaards Hist.“, 4 Hefter, Ldence 1845—46.

han i flere Aar, indtil hans Fader Cancelliraad Claus Bedel Simonsens Død 1832, deels havde boet i Kjøbenhavn, deels paa Næsbyhoved Mølle (see Møllebechs Ungdomsvandring II. S. 105 f.).

„Lyksalig den, der i sin Fædrehytte  
 Bortspogte Barndoms tryllerige Vaar,  
 Og atter did fra Livets Færm kan flytte,  
 Naar Sorg og Modgang blegne vil hans Haar,  
 Og da som Elding tryk paa Stav sig støtte,  
 Hvor før paa Hjælp han red i Barndoms Aar.“

Hovedbygningen paa Elvedgaard er den af Oberst Brüggemann opførte, 3 sammenbyggede Floie, den midterste Grundmur, Sidesloiene Bindingsværk, paa 3 Sider omgivet af brede Grave. Det store Lartræ, i sin Tid udklippet i 3 Kroner, som Kong Frederik II. for dets Mærkelighed reiste hen for at see, og som er beskrevet i Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed III. S. 244—46, findes endnu ved Gaarden, dog meget medtaget af Ulde.

Hvad et gammelt Sagn angaaer, ifølge hvilket Elvedgaard, førend den blev Herregaard, skal have været et Kloster, antager Bedel Simonsen i en egen Undersøgelse desangaaende i Nord. Tidsskr. for Oldkyndigh. III. S. 225—48, at her har været et Kloster-Hospitium eller klosterligt Pilegrimsherberg indtil Slutningen af det 14de Aarhundrede, da offentlige Vertshuse eller Kroer først bleve almindelige her i Landet.

**Vigerslev Sogn** omgivet af Beslinge, Særsløv og Sønderlø S. samt Odense Herred. Kirken, nordlig i Sognet,  $1\frac{3}{4}$  M. s. s. o. for Bogense,  $1\frac{3}{4}$  M. n. v. for Odense. Arealet, 6896 Tdr. Land, hvoraf 601 Tdr. Land Fredskov (Morud Sk., Langensjø Dyrehave og Blæsbjerg Sk.) samt en betydelig Plantage af Naaletræer, bestaaer af en Mængde afrundede Bakker, bevoxede med Skov, og Dale med mange mindre Aaløb, der samle sig i tre Arme, nemlig Sværup, Tverskov og Marggaard Mølleaaer, og ved Sognets Østgrændse danne Stavis=Na, der senere i Odense Herred støder til Odense=Na. Sognet har Overflødighed af Kilder og nogle mindre Bidsøer, hvoraf den største, Lange=Ø, ved Hovedgaarden, der af samme har modtaget sit Navn, er dannet som en Halvmaane og er en Fjerdingvei lang og paa det smalleste Sted 300 Alen bred. Jordsmønnet er deels grusblandet Leer og Muld, deels af skarpsgruset sandet og muldsandet Bonitet. Den gamle Landevei fra Middelfart til Odense passerer midt igjennem Sognet. Htk.  $572\frac{3}{4}$  Td. A. og E., 33 Tdr. Skff. og  $17\frac{2}{3}$  Td. Mst.

I Sognet: Byerne Vigerslev med Kirke, Præstegaard, Skole og Teglværk, Kjelleby, Farstrup, Tverskov, Ulstrup, Bredbjerg med Kro ved Landeveien, Rue, Taagerød, Morud med Vandmølle; Haurehed Skole ved Landeveien; Hovedgaarden Langensjø, under Baroniet Holstenshuus i Svendborg Amt,  $68\frac{1}{2}$  Td. Htk. A. og E., 24 Tdr. Skff., med et Areal af c. 305 Tdr. Agerland, 43 Tdr. Eng og 1250 Tdr. Skov, hvoraf c. 400 Tdr. Land Naaletræesplantage (Bøndergods c. 181 Tdr. Htk., hvoraf 79 Tdr. Arvefæste, Vigerslev og Beslinge Sognes Konge- og Kirketiender, ialt matriful. til 120 Tdr. Htk.); Hovedgaarden Marggaard 60 Tdr. Htk., 380 Tdr. Land Ager, 40 Tdr. Land Eng, 73 Tdr. Land Skov ( $159\frac{1}{2}$  Td. Htk. Fæstegods, Sønderlø Kirke med Tiende, matr. til 33 Tdr. Htk.); Marggaards Bind- og Vandmølle, Tverskov Vandmølle, Sværup Vandmølle, Ryds Vand- og Bindmølle, Røde

Vandmølle; Gaardene Sophiehøi, Magaard, Haugegaard, Rødestovgaard, Dybmosegaard, Møllegaard, Blæsbjerg, Haugstedgaard, Romigjen, Brunsviggaaarde, Himmelstrup-gaaarde, Traungaaarde, Elverødgaard og Søgaard. Bølt i Sognet 82 G. og 109 H., hvoraf 15 G. og 52 H. udenfor Byerne.

Indvaanere: 1449. Agerdyrkning og Skovarbejde samt Tørveproduction udgjør Indbyggernes Erhverv.

Sognet hører under Lunde og Skam Herreders Jurisdiction (Odense), Odense Amtstuedistrict og Bogenfse Lægedistrict; 5te Vgkds. Amtets 60de Lægd. Sognet udgjør en egen Commune og 2 Sognefogeddistricter. Kirken tilhører Baroniet Holstenshuus. 3 Sognet er to Hospitaler eller Fattighuse, i Rue og Farstrup, hver indrettet til 6 Familier, stiftet ved Fundats af 26de Octbr. 1786 af Kammerherre Baron A. C. Holsten, og dertil legeret en aarlig Understøttelse til Fordeling mellem Lemmerne af 22 Rd. 21 $\frac{1}{3}$  Sk. og 48 Læs Tørv, som udredes af Baroniets Besidder. Sognet har endvidere Andeel i de under Beflinge anførte Bøns Andresens, Herredsfoged Jacobsens og Bedel Simonsens Legater. Præstekaldets Reguleringssum er 1340 Rd. Til Kaldet er ved Salg af en Mensalgaard indvundet en Capital paa 2500 Rd., hvorimod der er tilkommen en Bygningsgjæld af 4000 Rd. Præstegaardens Areal er 80 Tdr. Land af 11 $\frac{1}{4}$  Td. Hff.

Vigerslev Kirke er en smuk Kor kirke, hvis Taarn tidligere har havt Spir, men nu ender i en Spids, som er tækket med Bly. 1846 blev den restaureret og indvendig betydelig forskjønned. Der er en Ligsteen over Rigs-kantsleren Anton Brysse til Langensø, hvis Person er udbugget i Stenen i Legemskorrelse med en latinff Inscription.

Hovedgaarden Langensø er smukt beliggende ved den sydøstlige Side af den langstrakte Sø, hvorefter den har Navn, i Udkanten af en stor Skov og omgivet af skønne Haveanlæg. Den var allerede til som Bondegaard i Dronning Margretes Tid c. 1400, da den tilhørte den mægtige Ridder Berneke Skinkel (Bedel Simonsens Rugaards Hist. I. 1ste H. S. 132), og kom ikke længe efter ved Arv til Familien Brysse. Rigs-kantsleren Antonius Brysse under Christian III. gjorde først Langensø til en Herregaard ved at lægge Gods dertil og selv tage Bolig der. 1554 ombyggede Kantsleren den gamle Gaard, som laae lidt østligere ved Enden af Søen og var meget uanselig; han døde ugift 1566, og blev, som ovenfor anført, begravet i Vigerslev Kirke. Siler Brysse var den sidste af denne Slægt der eiede Langensø. Han skødede den 1629 til Hans Markdanner, der atter 2 Aar efter solgte den til sin Svoger Joachim von Buchwald. Den forblev nu hos Buchwalderne indtil 1684, da den blev kjøbt af Amtmand i Tønder Adolff Hans v. Holster, hvis Efterkommere have eiet Gaarden siden. Han hørte til en gammel frankiff Adels-slægt, der i det 16de Aarhundrede var indvandret i Holsteen, og var gift med Ida Nathlau (+ 1700), hvis Kærlighed og store Forkærlighed for Hunde har givet Sagnet, som lader Jænder hente hende ud af et Vindue paa Gaarden, nok at bestille. Sønnen Oberst Godffe Ditlev v. Holsten oprettede 1723 Stambuset Holstenshuus, hvorunder han ogsaa lagde Langensø, og dennes Søn Geheimeraad Adam Christoffer v. Holsten, der 1779 blev Baron, forøgede og forbedrede sine Godser betydelig, opførte paa Langensø den nuværende anseelige Hovedbygning med 3 Floie (Hovedfloien 2 Etager, Sidesfloiene 1 Etage, disse ere forenede med et Jerngitter, der indeslutter Gaarden paa den fjerde Side) og oprettede 1779 af Stambuset et Baroni. Gaarden har aldrig været besættet. (See forøvrigt Holstenshuus).

Hovedgaarden Margard forekommer første Gang 1314 som tilhørende Timme Lauridsen, der af Kong Erik Menved blev besyldt for Utroskab og erklæret fredløs og hans Gods forbrudt; 1375 blev den efter Valdemar Atterdags Død tilbagegivet Fru Zigele Peder Svibes, som Kongen uden Lov og Dom havde frataget den, forat Kong Valdemars Sjæl ikke skulde lide for hendes Skyld nogen Dval eller

Pine" (Hvitfeldt). Efter et Document af 1448 skal Margaard „fra Arilds Tid" have ligget under Dallund. Ligesom Langesø tilhørte Margaard i det 16de og Begyndelsen af det 17de Aarhundrede Familien Bryske, som uddøde med Truid Bryske 1653. Den nuværende Hovedbygning er opført 1745 af General Gustav Grüner, der ved Giftermaal med Margrete Due, Major Tyge Seefeldts Enke, var kommen i Besiddelse af Godsset; han døde 13de Febr. 1763 i Christiania som Kammerherre og Overgeneral-Adjutant, General af Infanteriet og Chef for den norske Armee og Militair-Etat. Margaard gik derefter over til hans ældste Datter af første Egtteskab, gift med Generalmajor Chr. Schöller, hvis Sønneson er den nuværende Besidder. Denne Gaard har været omgivet af Grave, som nu tildeels ere opfyldte.

I Vigerslev Sogn ved Himmelstrupgaardene sydlig i Sognet har der i Midbelalderen ligget en Borg Himmelstruphuus eller efter Almuens Udtale Samelstruphuus, af hvilken Boldstedet endnu sees og som Bedel Simonsen i en Afhandling i Nord. Tidsskr. for Oldkynd. III. S. 180—93 formoder at have Navn efter og tilhørt den i det 13de Aarhundrede berømte Adelsmand Henrik Smeltbory, Borgen omtales forøvrigt hverken i Documenter eller Annaler.

Sønderfj Søgn omgivet af Vigerslev og Særsløv S., samt Odense og Lunde Herreder. Kirken, midt i Sognet,  $1\frac{3}{4}$  M. s. o. for Bogense,  $1\frac{3}{4}$  M. n. v. for Odense. Areal, 3922 Tdr. Land, hvoraf 120 Tdr. Land Fredskov (Sønderfj og Dallund Sk.), er temmelig høitliggende med flere Bakker, af hvilke Kirkehøien hæver sig 142 Fod over Havets Overflade. Jordsmønnet bestaaer for endeel af leermuldede Jorder; dog findes ogsaa gruusblandede og lette Jorder. I den østlige Deel af Sognet er et Par mindre Naløb, der ved Grændsen forene sig til Lunde-Na. Dallund-Sø, i den nordøstlige Deel af Sognet ved Hovedgaarden af samme Navn, er 558 Alen lang og 124 Alen bred. Landeveien fra Bogense til Odense passerer Sognet. Htk.  $418\frac{3}{4}$  Td. A. og E.,  $3\frac{3}{8}$  Td. Skf. og  $6\frac{1}{4}$  Td. Mst.

I Sognet: Bjerne Sønderfj med Kirke, Præstegaard, Skole, Hospital og Kro, ved Landeveien, Ørritslev, Seerup og Vedby; Hovedgaarden Dallund, til Stamhuset af samme Navn, med den underliggende Aulsgaard Zastrov,  $108\frac{1}{2}$  Td. Htk. A. og E., med et Areal af 850 Tdr. Land Ager, 100 Tdr. Land Eng og 250 Tdr. Land Skov; Dallund Vindmølle, Dallund Teglværk og Ørritslev Vindmølle. Balt i Sognet 60 G. og 36 H., hvoraf 5 G. og 3 H. udenfor Bjerne.

Indvaanere: 1017. Agerdyrkning er Hovederhvervet.

Sognet hører under Lunde og Skam Herreders Jurisdiction (Odense), Odense Amtstuedistrict og Bogense Lægedistrict; 6te Vgds. (Balgsted i Bjen Sønderfj). Amtets 66de Vægd. Sognet udgjør en egen Commune. Kirken tilhører Eieren af Margaard i Vigerslev Sogn. I Sønderfj er et Hospital, der oprindelig er funderet 28de Septbr. 1641 af Jomfru Ingeborg Friis paa Margaard og dertil af flere af Margaards Eiere legeret forskjellige Capitaler, der nu tilsammen udgjøre 2200 Rd. Præstekaldets Reguleringssum er 1290 Rd. Præstegaardens Areal er 132 Tdr. Land af  $14\frac{7}{8}$  Td. Htk.

Sønderfj Kirke (Korskirke, med Taarn og Hvalvinger) har tidligere haft et Gravcapel for Familierne Bryske og Schöller m. fl., som nu er indrettet til Stolestader.

Det gamle Herresæde Dallund forekommer alt i det 15de Aarhundrede. Familie Bryske, der i lang Tid besad Gaarden, synes dog først at have tiltraadt denne i det følgende Aarhundrede; den eiede ogsaa, som tidligere anført, for en Tid Langesø og Margaard; den sidste Eier til Dallund af denne Familie var Eiler Gertsen Bryske, som døde 1614. Hans Datteren Eiler Høg ombyggede 1634

en Deel af Gaarden, nemlig den nordre Fløi (Bedel Simonsens Rugaard II. 1ste Hefte S. 132). I Begyndelsen af forrige Aarhundrede eiedes Dallund af Staldmester Jørgen Frederik Harthausen († 1719). Sagnet gaaer, at Harthausen spillede Dallund bort til den esternævnte Eier Oberst Finecke, og det skal efter Bedel Simonsen være et almindeligt Drødsprog paa Egnen „at Kløver = Es vandt Dallund.“ Dog Urigtigheden af Sagnet, forsaavidt det henføres til Harthausen (det fortælles ogsaa om en ældre Besidder Assessor Morten Mikkelsen, der skal have bortspilt denne og 2 andre Herregaarde), sees deraf, at hans Enke Charlotte Amalia v. Raben besad Gaarden 3 Aar efter hans Død og solgte den først 1722 til Oberst ved de svenste Dragoner Günther Dider. v. Finecke paa Havgaard af en gammel meklenborgsk Slægt. Han byggede 1723 den østre Fløi af Hovedbygningen og lod sandsynligvis paa samme Tid Gravene om Borgegaarden fylde. Han døde 1729 og hans Enke, fødte Levebau, besad nu Gaarden indtil Aaret 1767, da hun overlod den til Sønnen Kammerjunker Theodosius Ernst Fred. v. Finecke (f. 1724, † 1801). Han oprettede den 4de December 1792 Dallund til et Stambuus for sin Slægtning Baron Carl Philip von Blixen, hvis Moder var en Finecke. Slægten Blixen nedstammer fra Pommern, hvor den over 500 Aar har været bosiddende og endnu eier sit ældste Stambuuds Regenthin. Carl Philip von Blixen, der efter Crectors Død tiltraadte Stambuset Dallund, var født 1750, indtraadte tidlig i svenst Krigstjeneste, tog Deel i Gustav den Tredies Revolution 1772 og i Feldtoget 1788, blev Generallieutenant, Rigsherre og Seraphimerridder. 1802 blev han dansk Baron og senere Storkors af Dannebrog. Han døde 1829 og endnu samme Aar døde ogsaa hans Søn, hvorefter Stambuset kom til Sønesønnen, den nuværende Besidder, der meget har forbedret og forskjønt Gaardens gamle Bygninger samt tilbygget et Taarn m. m. I indværende Aar (1857) har han erholdt kongelig Tilladelse til at sælge Stambuset mod at substituere en Fideicommisscapital. Til Stambuset hører foruden Hovedgaarden og Møllen 82 Tdr. Htk. Bøndergods (654 Tdr. Htk. Bøndergods bortsolgt i de senere Aar for 490,000 Rd.) Stamby Kirke- og Kongetiende hver af 84 Tdr. matr. Tiende-Htk., Søndersø Kongetiende af 35 Tdr. matr. Tiende-Htk., i Fideicommisscapitaler 4—500,000 Rd.